

SORTÚZ (RÉSZLET)

december 25.
„Te!”, mutatott a főtörzsőrmester Hosszútónira. „Menj oda, és kérdezd meg, mit akar!”

A főtörzset másfél napja csatolták hozzájuk, azaz fölérjük – miután Bereta hadnagy is rájött, hogy nem bírja alvás nélkül. Jovan már korábban is találkozott az altiszttel: ő volt a raktárok főkulcsárja vagy micsodája. Amikor egyszer a százados bizalmi feladatként rábízta a Daciája csomagtartójának telelapátolását kincstári krumplicival, munkálkodás közben elbeszélgetett a főtörzssel. Fura alak volt, kimondhatatlan névvel, tar koponyával és olyan hosszú, lelógó bajusszal, amely egymagában felvette a versenyt a kaszárnya összes többi arcszőrzetével. A szabályzat ezt tiltotta – de aki a raktárok kulcsait őrzi, az talán még szakállat is eresztethetne.

A Harcsának – minek másnak – elnevezett elvtárs első felvilágosító mondatai között szerepelt az is, hogy nem fogja megtanulni senkinek a nevét, egyrészt mert túl öreg ő már ehhez, másrészt pedig úgysem lesznek egy kötelékben sokáig, úgyhogy ujjal fogja mutatni, kire gondol egy-egy parancs kapcsán. Nem aratott nagy sikert ez a bejelentése, de hát, ahogy valaki meg is jegyezte: mit várjanak el egy lila parolistól... A ravaszabbak igyekeztek is folyton a háta mögé kerülni: ha nem látja őket, nem tud rájuk mutatni.

A teherautó lassan közeledett. Egyértelmű volt, hogy a sofőr nem akarja magára vonni a fegyveresek haragját. Minél közelebb került a védelmi álláshoz, annál lassabban gurult. Óvatos volt. *Talán cselezik: szépen idegurul, majd, amikor már kellően közel van, beletapos a gázba, és áttör rajtunk,*

mondta egy hang, mire másik kettő gyorsan letorkollta: *Hülye vagy. Ne pofázz annyit! Aztán, amint az egyetlen működő utcalámpa fénykúpjába érkezett, megállt. Külföldi rendszáma van, jegyezte meg valaki.*

Egy ideig nézték egymást, a sofőr meg a katonák, bár utóbbiak az előbbi nem látták, csupán a körvonalai sejtettek keresztül a kabin ablakán. Eltelt tíz másodperc, még tíz, aztán újabb és még újabb tíz szekundum. Csendes, békés téli este volt. Autók nem jártak, már vagy fél órája lövéseket sem hallottak, a központban tüntető tömeg morajlása nem hallatszott el hozzájuk, valahol egy összezavarodott vörösbeget dalolta a reggel elmulasztott énekét, a gyenge szellő pedig elhordta a korábban terjengő égettpuskapor-szagot, s helyére elhozta a közeli állattartó telepről a soha ilyen kellemesnek nem érzett disznószarzagot.

Nagyjából egy perc után a főtörzs megunt. *Ez a faszi nem fog kiszállni magától. Én se tenném,* mondta nem túl boldogan. *Te!*, mutatott a legmagasabb katonára: *Menj oda, és kérdezd meg, mit akar!*

Újabb meddő másodpercek teltek el. Hosszútóni nem mozdult. Harcsa rászólt: *Indulj már, katona!* Am a katona nem indult – hanem a befelé sirástól eltorzult hangon ezt nyögte ki: *Félek, főtörzsőrmester elvtárs.*

Nem szokás illet mondani a seregben. Mi több: hadiállapot idején a parancsmegtagadás csak jó esetben jelent haditörvényszéket. *Vajon főbe lövi Harcsa?*, kérdezte egyikük. Jovan odaszólt Tóninak: *Ne szarj be, menj oda a kocsihoz!*

Az öreg főtörzsöt roppant dühítette a dolog. *Te nagy hős, te síró kislány, menj oda, hátra,*

az anyád picájába, majd beszélgetünk később, mondta az akkor már rendesen zokogó katonának. Majd Jovanra nézett:

Te! Te vagy az, aki a tegnapelőtt elfogta a postást, ugye?

Jovan jóváhagyóan bólintott. Néhány órával vagy néhány nappal korábban – összegyűrdött számára az idő, mint egy darab rongy vagy egy marokba szorított papírlap, a pillanatok közötti távolság már nem lineáris volt, hanem az

Árkosi viselet

események függvényében változott, néha mintha két-három vagy még több időben élt volna egyszerre –, a szakaszától bő százlépésnyire eltolt őrhelyén, tán fél perccel azután, hogy visszatért a valóságba, miután egy lövedék megpengette a sisakját, és vagy negyedórára kiütötte, elfogott valakit. Szakszerűen mondva: foglyul ejtett valakit. Az a valaki nagyon hirtelen termett előtte, miután átugrotta a félméteres kerítést – valószínűleg el akarták gázolni, legalábbis a kerítésen

túli sétányon üvöltő motorral épp akkor húzott el egy kocsi. Jovan arra gondolt, hogy ha az illető a jó oldalon állna, akkor nem fehér Oltcittal, hanem fekete Daciával üldöznék, tehát minden bizonnyal a rossz fiúk közül való. Ráemelte a géppisztolyt, és meghúzta a ravaszt. A fegyver hallgatott, üres volt a tár, korábban egy billencsbe ürítette. Azon nyomban ráüvöltött a kerítésugró ismeretlenre:

– Feküdj! Maradj a földön, a kurva anyádat!

A másik nem ellenkezett, láthatóan be volt rezelve. Jovan mérlegelt. Ha tárat cserél, néhány pillanatig harcképtelen lesz, így a másik előkaphatja a fegyverét, és végezhet vele. Ha nem cserél, akkor a másikkal tud figyelni, az pedig, mivel nem tudja, hogy üres fegyvert fognak rá, szót fogad. Az utóbbi változat mellett döntött.

– Kússz, bazdmeg! A főút felé! Kússzal már!

Lassan közeledtek a többiekhez. Amikor már húszlépésnyire megközelítették a szakaszt, ketten-hárman a segítségére jöttek. Egyikük belerúgott a fogolyba, de a többiek leállították, mondván, egyelőre nem tudni, kicsoda. Bereta valakit beküldött a kaszárnyába a fogoly hírével, így hamar elállt egy TAB*, amelybe a fickót betuszkolták és elvitték.

Másnap kiderült, hogy a kerítésugró a környék postása volt, aki azért merészkedett a közelükbe, hogy jelentse: néhány idegent látott bizonyos környékbeli házakban. A postást elengedték, Jovant pedig megdicsérték. És néha röhögtek a háta mögött.

Te, mivel olyan bátor vagy, hajtsd végre a parancsot. Mozgás!

Király Farkas

Jovan úgy pattant fel, mint-ha világegyetében erre a lehetőségre várt volna. Talán a kocsi jugoszláv rendszáma tette, talán hős akart lenni, vagy csak egyszerűen bizonyítani akarta a többieknek, hogy milyen tökösrác. Karabélyát a hátára vetette, hogy békésebbnek látszék, és határozott léptekkel tette meg a tizenöt-húsz métert a teherkocsiig. Amint odaért, tisztelgett a sofőrnek, az pedig letekerte az ablakot, és beszédbe elegyedtek. Kisvártatva Jovan hátrafordult, és felemelt hüvelykujjával jelezte: minden rendben. Majd jobbra csapódott a feje, és összeesett. Egy következő lövedék a sofőrt fektette a kormányra. Valamelyik srác nem bírta cérnával, és lőni kezdte a közeli épületet. A többiek azt hitték, hogy látott valamit, ezért ők is tüzet nyitottak. Harcsa alig tudta leállítani őket – még az hiányzik, hogy megöljenek egy csomó ártatlan civilt. Néhányan Jovánhoz szaladtak. Már nem volt benne élet. Fejlővést kapott, a lövedék átütötte a sisakját, behatolt a koponyába – majd kijött a másik felén, végül ismét átütötte a sisakot. Döbbsen nézték. *Ez valami féle különleges lövedék lehetett,* mondta a Harcsa. *Én ismerek minden nálunk rendszeresített löszert, erre egyik sem képes. Gyilkos terroristák! Basszam az anyjuk istenit!*, fakadt ki. A sofőr megrogyó hullája a kormányra dőlt, és megnyomta a kürt gombját – halálról dudált a teherautó a disznószar- és puszkaporszagú estében. A meleg vér pedig lassan utat talált magának a hideg aszfalt hajszálpedéseire felé, s mélyen beleégett az út burkolatába.

* BTR katonai kételtű jármű

SORTÚZ – AVAGY KATONADOLOG

Király Farkas *Sortúz* című műve műfajilag nehezen határozható be. Nem kifejezetten regény, novella, elbeszélés, nem is riport, inkább realista, már-már kegyetlen módon megírt képek pergő sokasága. Nyilván a szerző nem törekedett a karakterek különösebb kibontására, de erre nem is volt szüksége az üzenete átadásához.

Négy hónap, négy sorköteles katona (meg egy egész ország) története van belezsúfolva a 168 oldalba. Időpont: 1989 vége, a legdurvább diktatúra időszaka, és a választóvonal. Bár a négy sorkatona története erősen különválik egymástól, mégis az az érzése az olvasónak, hogy valójában egyetlen személy történetét olvassa. A mostani negyvenesek generációja jól emlékszik az akkori katonai szolgálatra, annak megaláztatásaira, főként, ha nem román nemzetiségű volt

a sorköteles (bozgorozás, *gyülekezés a fán, vonatozás* – ami a faláddal való mászást jelentette a hálóban –, a véce fogkefével való tisztogatása, felesleges rohangálás gázmaszkban, a sor a végtelenségig folytatható). Jovan, Hansi, Samu, Mircea egyetlen embert alkotnak, mintegy esszenciái az akkori katonaságnak, megaláztatásai majdnem mindenkivel megestek (az 1989-es forradalom után sem történtek jelentős változások, gyakoriak voltak a híradások az atrocitások miatt

elkövetett öngyilkosságokról, ez eltartott egészen a sorkötelesség megszűntetéséig). Király Farkas mondatai tárgyilagosságok, csaknem szárazok, a szöveget csupán néha üdíti néhány szóképpel, hasonlaltal. *Szereletszemét* – írja egy helyen, s ezzel mintegy kiemeli az egész történetét. Más helyen a cselekmény beszél, sokatmondóan: *– Hova fekédjek? Eltűnt az ágyam. – Feküdj Nicko ágyába, szegény már nem alszik többé benne. – Nem tudok, baszd meg. Folyton az az érzésem, hogy helyettem lötték agyon. – Ez hülyeség. – Igen, az. De akkor is.*

A forradalom sem hozza el a várva várt katarzist. Fiatalembereink számára a túlélés válik a legfontosabbá. A mű könyörtelesen tárja az olvasó elé a bejedit,

nem egy esetben részeg parancsnokok fejtelten döntéseit, melyek miatt egymást lötték, ölték a katonák. Sokáig takargatott tény volt ez, csupán napjainkban kerülnek az ügyek lassan-lassan napvilágra.

Nyilvánvaló, hogy a leírtak nagy része a szerző tapasztalatából született. Közel harminc évek kellett eltelnie, amíg megírta az akkori történeteket. Király Farkas traumatikus műve abban egyedülálló, hogy szenttelenül, tárgyilagosan, pontosan, mégis érzékenyen tud ábrázolni olyan eseményeket, amelyek sok ember életét egyszer s mindenkorra meghatározták, megpecsételték. Katonadolog – hallottuk sokszor gyerekkorunkban. Csakhogy ez nem katonadolog volt, hanem szadizmus.

Miklósi Szabó István

Király Farkas: *Sortúz*. Sétatér Kulturális Egyesület, Kolozsvár, 2017.